

Нечерда В. Б.

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії фізичного розвитку
та здорового способу життя

*Інститут проблем виховання
Національної академії педагогічних наук України
м. Київ, Україна*

МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОКЛАСНИКА

Одним із завдань сучасної освіти є формування соціально успішної особистості старшокласника, що у найближчій перспективі має стати конкурентоспроможним учасником демократичного розвитку країни. Відтак метою нашого дослідження є презентування тих методів і технологій, що довели свою високу ефективність у формуванні соціально успішної особистості в масовій виховній практиці. Всі вони водночас зацікавлюють учнів та сприяють формуванню в них мотивації бути соціально успішними й досвіду соціальної успішності.

Цільовими орієнтирами впровадження програми формування соціально успішної особистості старшокласника у практику експериментальних закладів освіти стали наукові дороговкази академіка І. Беґа: «Основним предметом виховних зусиль педагога як організатора соціально актуальної діяльності має стати переведення виховної мети в перспективу життя вихованців. Коли вихованець приймає мету, вона робиться особистісно значущою, перспективною, входить у систему його власних цілей» [1, с. 35].

Під час реалізації зазначеної програми було застосовано ряд методик. Зазначимо позитивний ефект методики сторітелінгу (виховання через повчальні розповіді) «Будь успішним! Найнеймовірніші історії успіху», яка була спрямована на розвиток в учнів необхідних для соціальної успішності якостей – наполегливості, відповідальності, самоконтролю та вмінь створювати власну покрокову стратегію успіху. Її результатами стали рефлексія паралелей між сюжетними лініями та реальними випадками з життя учнів, а також створення «позитивної перспективи». Також старшокласників зацікавили етичні бесіди «Чи заважає моральність успіху?», «Соціальна успішність – чи виправдовує мета засоби?», «Успіх –

це самотність?» та ін., що спонукали учнів до роздумів над життєвими проблемами, сприяли вихованню високих морально-етичних якостей і становленню активної життєвої позиції успішної особистості. Дискусії за темами «Краса, мода й хороший смак – чи важливо це для успіху?», «Посієш звичку – пожнеш характер: які якості допомагають стати соціально успішним», «Усі професії важливі», «Я – успішний: можу, хочу, мушу», «Добро чи зло ... Що допомагає і перемагає на шляху до успіху?» дозволили обговорити актуальні для старшокласників питання, здійснити рефлексію різноманітних вчинків людей з історії, літератури, свого досвіду, побачених і почутих життєвих ситуацій.

Як показала практика, старшокласникам до вподоби круглі столи та прес-конференції, оскільки вони спонукають до обговорення актуальних для учнів проблем шкільного життя і стосунків з дорослими й однолітками, зокрема, круглі столи «Успіх неможливий без позитиву!», «Толерантність на шляху до успіху» сприяли формуванню взаєморозуміння, взаємної відповідальності і справедливості, а також чуйності, тактовності, делікатності у стосунках – побутових і ділових, водночас прес-конференції «Права та обов'язки успішного старшокласника», «Насильство і успіх – несумісні!» ставили за мету розвиток навичок піклувального мислення, систематизації і узагальнення знань. Результатом цих заходів став твір-роздум «Ми стаємо успішними серед людей і за допомогою людей».

Окрім того, у практику формування соціально успішної особистості старшокласника впроваджувалась ігрова технологія, що являла собою спосіб організації цікавої події і змістовного дозвілля старшокласників і сприяла формуванню комунікативної та командної компетентності, зокрема, ділова гра «Я – успішний директор», яка мала на меті сформувати в учасників гри коректне уявлення про чинники, що забезпечують успішну діяльність, та рольова гра «Сімейний бюджет», завдання якої полягали в удосконаленні емоційної культури учнів та інформуванні щодо проблем сучасної сім'ї, формуванні уявлень про стилі взаємин, основні обов'язки членів родини та економічні основи її функціонування.

Окрім того, в рамках зазначеної вище програми старшокласників було залучено до технології соціальної практики, зокрема, практики соціального служіння, метою якої було навчальне й екскурсійне волонтерство учнів, у тому числі, навчальне волонтерство «Успішний хакер» (допомога літнім людям в оволодінні

комп'ютерною грамотністю) та екскурсійне «Успіх архітектора Городецького» (старшокласники для підлітків). Результатами впровадження цієї технології стало підвищення соціальної компетентності учнів і отримання ними індивідуального досвіду вирішення актуальних життєвих завдань.

В ході впровадження програми формувального експерименту із старшокласниками відпрацьовувались наступні методи формування соціально успішної особистості: кейс-методи (метод класифікації, метод опису, проблемний метод, «мозковий штурм», мисленнєвий експеримент, системний аналіз, моделювання й ін.); метод виховуючих ситуацій (ситуації вільного вибору); метод моральних дилем / саморефлексія; метод позитивної перспективи (наприклад, опанування цікавим видом діяльності, пов'язаним із вибором майбутньої професії).

Очевидним є виховний потенціал проектної технології у формуванні соціально успішної особистості старшокласника, оскільки вона «уможливлює апробування учнями різних соціальних ролей: генератор ідей, розробник, рівноправний учасник колективної діяльності, партнер, консультант, радник, лідер. Головними у проектній діяльності постають дружні зв'язки між учасниками проекту, вміння працювати у команді на результат, визнавати вагомість внеску інших, посилення колективної та індивідуальної відповідальності» [3, с. 118]. Результатами стали учнівські соціальні проекти «Школа успіху вдома» та «Моя територія успіху».

Сучасні практики формування соціально успішної особистості старшокласника також засвідчують істотні виховні можливості таких видів діяльності учнів, як квест-ігри, освітні комікси за мотивами коротких оповідань, рефлексивне обговорення притч і тематичних цитат, як в усній («Східці успіху»), так і в письмовій формі («Щоденник мого успіху»), конкурси есе про успіх («Як досягти мети?»), створення «усної історії» («Моя історія успіху»), скрайбінгу, інфографіка тощо. У зазначених видах діяльності учні мали можливість «спілкуватися, взаємодіяти, співпрацювати, діяти, долати, створювати, розважатися, рефлексувати (спостерігати, розглядати, споглядати) й досліджувати себе» [2, с. 18]. Відтак ці види діяльності потужно працювали на розвиток у старшокласників аналітичного і критичного мислення, комунікативної компетентності, емоційного інтелекту, асертивності.

Отже, впровадження методів і технологій формування соціально успішної особистості у практику закладів загальної

середньої освіти дозволило зробити наступні висновки: освітній процес став модерним і цікавим для старшокласників, було створено сприятливі умови для інтеріоризації учнями соціально значущих норм і цінностей, відмічено посилення прагнень старшокласників бути соціально успішними і бажань долучатися до обговорення та розв'язання різних складних і цікавих для них життєвих ситуацій, відзначено активізацію процесів рефлексії, самоконтролю й самовиховання старшокласників, а також обрання ними власних моделей соціальної успішності та самостійний і усвідомлений вибір життєвої позиції бути успішними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Д. Сучасна освіта на шляху досконалості. – Рідна школа. – 2021. – № 1–2 (1072). – С. 32–37.

2. Кириченко В. І., Нечерда В. Б., Гарбузюк І. В., Тарасова Т. В. Зміст, форми і методи формування просоціальної поведінки підлітків уразливих категорій в закладах загальної середньої освіти: методичні рекомендації / за ред. Кириченко В. І. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019. – 96 с.

3. Нечерда В. Б., Кириченко В. І. Підлітки уразливих категорій: типологія і особливості виховання в умовах закладів загальної середньої освіти: методичний посібник / за ред. Нечерди В. Б. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2019. – 134 с.

Прийма М. І.

студентка магістратури

Дрогобицький державний педагогічний університет

імені Івана Франка

м. Дрогобич, Львівська область, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ МАТЕРІ ТА ДИТИНИ

Сучасний стан розвитку суспільства дозволяє стверджувати, що органи державної влади повинні приділяти значну увагу підростаючому поколінню та сприяти вихованню, а також